

Milko Matičetov in Ančka Bekca (Ana Deško), ljudska pesnica med lupljenjem *frmentona* (koruze).

Foto: Milko Matičetov, Osp, 1949 (izvirnik hrani Oddelek za dokumentacijo Slovenskega etnografskega muzeja).

Akademik dr. Milko Matičetov.

Foto: avtor neznan, Ljubljana, leto neznano (Arhiv Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU).

MILKO MATIČETOV (10. 9. 1919–5. 12. 2014)

Da bi še enkrat, vsaj enkrat slišal citiro in bunkulo, slišal rezijansko pravljico, katero koli že. Samo še enkrat! Milku Matičetovemu, neutrudnemu zbiralcu pravljič in drugih drobnih pripovedi se je ta želja uresničila. V počastitev njegove 95-letnice sta mu to enkratno doživetje ob prijazni naklonjenosti vodstva v Domu starejših v Trnovem pripravila Igor Cvetko in Jelena Sitar z lutkovno igrico o hudobni gradnici, ki je ne zajček ne volk ne medved ne morejo pregnati iz lisičinega stanovanja, se pa to posreči drobni rusici (mrvljici). K sodelovanju sta spretno povabila še Julijana Strajnarja za glasbeno spremljavo in Mirka Ramovša, da je prikazal rezijanski ples. Simbolično sta bila ob tej pretresljivi slovesnosti združena Inštitut za slovensko narodopisje in Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU, za kar si je vedno prizadeval, saj je Barbara Ivančič Kutin poskrbela za dokumentiranje tega izrednega dogodka.

Slavljenec dogajanja, žal, ni mogel doživljati neposredno, vsekar pa ga je v postelji spremljal zvočno. Še posebno tedaj, ko sta Igor in Julijan dve skladbici zaigrala samo njemu in zanj. Tedaj se mu je na obrazu zarisal širok, blažen nasmeh.

Sicer pa je, odkar mu je januarja letos umrla ljubljena žena, zares njegova lepa Vida, ki ga ni nikdar zapustila in sta si od mladih let delila vse hudo in dobro, najbrž hrepenel le po njej.

Leta 1977 je akademik dr. Milko (Ukmar) Matičetov objavil mitološko razpravo o Času. Zanj se je ustavil v zgodnjem jutru 5. decembra 2014 – v družbi osušelega ruja, ki mu ga je bil nekaj prej kakor za slovo z njegovega Krasa nabral zet Jožice Valentinčič, s katero sta hkrati stradala in študirala v Padovi (1938–1943). Padovanske izpite je leta 1947 nostrificiral v Beogradu in Filozofska fakulteta v Ljubljani mu jih je priznala kot enakovredne izpitom: A. umetnostna zgodovina s klasično arheologijo in etnologijo, B. italijanski jezik s književnostjo, C. slovenski

jezik s književnostjo in latinski jezik. Po kapitulaciji Italije se je pridružil prekomorcem in bil dodeljen I. tankovski diviziji, za katero je uredil pet števil glasila *Čelična-Jeklena pest*.

Po demobilizaciji iz Jugoslovanske ljudske armade leta 1945 se je zaposlil v Etnografskem muzeju v Ljubljani, vendar je že leta 1952 postal prvi redno zaposleni član Inštituta za slovensko narodopisje pri SAZU v Ljubljani in bil istega leta v Antwerpnu navzoč pri ustanovitvi International Society for Folk-Narrative Research (ISFNR).

Leta 1955 je pri isti ustanovi doktoriral s folkloristično temo *Sežgani in prerajeni človek* (objava 1961). Že od začetka raziskovalnega dela na meji dveh in več jezikov in kultur se je zavzemal za sodelovanje strokovnjakov različnih narodnosti in bil glavni pobudnik za neformalno združbo etnologov vseh narodnosti v vzhodnih Alpah. Na prvem sestanku leta 1956 v Ljubljani si je nadela ime *Alpes Orientales*. Udeležil se je več domačih in mednarodnih etnoloških, slavističnih in romanističnih zborovanj.

Z Nikom Kuretom sta zasnovala in leta 1972 začela izdajati zbornik Inštituta za slovensko narodopisje, *Traditiones*.

Milko Matičetov je bil od leta 1975 do 1985, ko se je upokojil, upravnik Inštituta za slovensko narodopisje. Leta je 1995 je bil izvoljen za izrednega in šest let pozneje za rednega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani. Dobil je številna priznanja in nagrade tako na tujem kot doma, med drugim Levstikovo, Murkovo in Štrekljevo. Z njimi so se mu oddolžili predvsem Slovenci v Italiji.

Na življenjsko pot mladega Milka Matičetovega in njegovo strokovno usmeritev so odločilno vplivali Virgil Šček, Ivo Juvančič, Arturo Cronio in Ivan Grafenauer. Slovenska javnost ga pozna predvsem po *Rožicah iz Rezije* (1972) in *Zverinicah iz Rezije* (1973), čeprav je napisal tudi čez sto znanstvenih filoloških član-

* Red. prof. ddr. Marija Stanonik, doktorica literarnih znanosti in teologije, mag. etnologije, upok. znanstvena svetnica, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU. 1000 Ljubljana, Novi trg 2, marija.stanonik@zrc-sazu.si.

kov, to se pravi, da je v njih povezoval znanje iz jezikoslovja, slovstvene in drugih vej folkloristike in etnologije. Nagnjenost do literature izpričujejo njegove razprave, ki niso prenesle stroge metodološke in terminološke discipline, in zadnja leta še očitneje lastno ustvarjanje, ko je strokovna dognanja (o škržadih) do zadnjega predstavljal kar v verzih. Že prej se je bila njegova umetniška narava posrečeno združila z njegovo filološko natančnostjo v razpravi o dišečih narcisah, za katere je po celotnem slovenskem etničnem ozemlju poiskal na desetine lokalnih imen, od katerih se mu je najbolj priljubilo *bedenica*.

Milko Matičetov je bil veliko raje na terenu kot v kabinetu. Njegov strokovni nazor je izhajal iz lastne empirične izkušnje in na tej podlagi je cenil zemljepisno-zgodovinsko metodo, ki ima za

nalogo rekonstruirati prostorsko in časovno razvoj ali propad posameznega sižerja.

Kot nenadkriljiv terenski delavec je imel pred očmi celotno slovensko etnično ozemlje, vendar se je najraje posvečal obrobim pokrajinam: Posočju, Slovenski Istri, Krasu, Zgornji Savski dolini, Koroški, Prekmurju in Porabju, dokler ga ni popolnoma očarala Rezija in ga tudi najbolj proslavila. Veliko jezikovnega in folklornega gradiva iz te samotne doline pod Kaninom je rešil pozabe in čaka na objavo, čeprav mu je dalo priložnost za številne članke in razprave o mitoloških temah, ki segajo tja v antiko. Toda občutljivost umetnika ga je vlekla k prvobitni naravi in vedno raje se je družil z rožicami, zvernicami in škržadi.

DROBCI SPOMINA NA JADRANA STERLETA (1949–2014)¹

Naško Križnar

Z Jadranom Sterletom sem se bežno srečeval, ko me je poiskal kot sogovornika v njegovih oddajah o kulturi, zlasti o etnoloških temah. Ker je imel rad zahodni slovenski prostor, od koder je sam doma, je cenil moje poznavanje severne Primorske, pozneje pa tudi etnografskega filma. Čeprav so mi njegove teme ustrezale, je veliko misli ostalo nedorečenih zaradi moje treme pred kamero. Morda sem ga razočaral tudi pred leti, ker mu nisem pritrjeval, ko je želel, da bi kulturna dediščina v televizijskem mediju služila eksplicitno kot sredstvo za kulturno etnično ozaveščanje gledalcev. Kljub temu verjamem, da bi se pred njegovo kamero še srečala, saj je bil vedno na tekočem z raziskovalnimi temami številnih posameznikov.

Z Jadranom sva si bila blizu zaradi skupnega doživljanja t. i. šestdesetih let in našega tedanjega hipijevstva, kateremu je ostal zvest do konca. To »zarotniško prijateljstvo« je trajalo še zlasti, dokler je bil živ Tomaž Kralj, Jadranova desna roka pri ustvarjanju televizijskih oddaj. O Jadranovem hipijevstvu priča npr. njegova »noša« pred kamero, sprva brki, brada in dolgi lasje, pozneje čop na temenu, poraščenost in obvezne kavbojke. Te noše ni zamenjal niti ob najresnejših temah svoje televizijske oddaje *Humanistika*.

V mojem spominu bo Jadran ostal človek, ki je v svojem življenju naredil veliko koristnega. Na male ekrane je pripeljal številne malo poznane prvine kulturne dediščine in njihove ustvarjalce. Bil je predan poslanstvu televizijskega medija na eni in krepitvi vloge humanistike na drugi strani. Takim ljudem se v Sloveniji prislovično dela krivica, saj niso pravoverni sledilci

utečenih položajev in praks, temveč vztrajno iščejo in odpirajo nove poti.

Tanja Tomažič

Z Jadranom se nisva poznala iz študentskih let. Že zdavnaj sem bila v službi, ko je začel študirati. Na oddaje, povezane z njegovim imenom, sem postala pozorna, ko se je začel pojavljati na televiziji. Bile so zanimive in nekaj posebnega, in kmalu sem izvedela, da je pripadal generaciji, ki je veliko popotovala že v študentskih letih. Zvedavi študenti niso hodili na izlete, ampak so želeli s svojimi očmi videti in na lastni koži preskusiti, kar so jim predavali po knjigah na etnologiji.

Potem pa se je nekoč, na prelomu stoletja, zgodilo, da se je kot »eden glavnih« pojavil v skupini televizijcev, ki so prišli posnet razstavo v Slovenski etnografski muzej. Po naključju sem bila avtorica razstave o igračah, ki smo jo do tedaj že skoraj postavili. Ne vem, kdo mu je svetoval, da bi morda bilo zanimivo za televizijske gledalce.

Zame kot avtorico je bila tema seveda zanimiva, a vem, da sem se sprva skoraj v zadregi začela pogovarjati z Jadranom. Kakšno presenečenje, nič mu ni bilo odveč, čas, ki smo ga prebili skupaj, se mu je zdel koristen, ker je spet zvedel nekaj novega: »Ravno take karte sem imel, pa tak skiro, pa tak avtomobilček!« Posnel je skoraj vse predmete, besedilo, čakala jih je montaža v studiu. Kar je bilo zame novo, je bila zanj rutina.

Po tem snemanju nisva več delala skupaj, še dostikrat pa sva se srečala, mimogrede. In takrat je bilo zanimivo izvedeti, kaj dela v tistem času ali pa kaj je delal zadnje mesece, ko ga ni bilo v Ljubljani. Vedno pa je bil videti nekoliko skrivnostno ali pa so bile takšne le teme njegovih raziskovanj. Spominjam se, da mi je, kar z nekakšnim obžalovanjem, čez nekaj mesecev po snemanju v muzeju prinesel zgoščenko: »Žal mi je, a oddaje ne bo,

¹ Več o življenju in delu Jadrana Sterleta v prispevku MMC RTV SLO (Spletni vir).

* Izr. prof. dr. Naško Križnar, univ. dipl. etnol. in arheol., upokojeni znanstveni svetnik Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU. 1000 Ljubljana, Novi trg 2, nasko@zrc-sazu.si; Tanja Tomažič, dipl. etnol., upokojena muzejska svetnica. 1000 Ljubljana, Celovška 136, tanja.tomazic@gmail.com; Nadja Valentinčič Furlan, univ. dipl. etnol. in kult. antropol., anglistka, muzejska svetovalka, Kustodiat za etnografski film, Slovenski etnografski muzej. 1000 Ljubljana, Metelkova 2, nadja.valenticic@etno-muzej.si; mag. Polona Sketelj, dipl. etnol. in bibliot., muzejska svetovalka, Kustodiat za notranjo opremo in stavbarstvo, Slovenski etnografski muzej, 1000 Ljubljana, Metelkova 2, Polona.Sketelj@etno-muzej.si; dr. Ingrid Slavec Gradišnik, dipl. etnol. in slav., znanstvena svetnica, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU. 1000 Ljubljana, Novi trg 2, ingrid.slavec-gradisnik@zrc-sazu.si.